

гарнітур прикрас і вбрання) [Литвиненко 2009, с. 59–61; 2013, с. 374; Lytvynenko 2013]. Щоправда, цей гендерний біритуалізм характеризує лише I (ранній) період ДДБК, тоді як на наступних етапах II і III він проявляється невиразно. В дніпро-прутській бабинській культурі (ДПБК) ця особливість проявляється в розмитому вигляді, подібно тому, як це має місце в пізній ДДБК [Литвиненко 2009, с. 163–166, 169–171]. Натомість сам факт статевої диференціації на рівні поховального обряду вирізняє культурне коло Бабине серед раніших і пізніших східноєвропейських культур бронзової доби, де подібної традиції не існувало. А завдяки цій особливості бабинської поховальної парадигми суттєво розширюється масив статево-ідентифікованих комплексів за рахунок об'єднання антропологічних і археологічних критеріїв. Наприклад, для ДДБК долучення статево-діагностичних археологічних критеріїв дозволило збільшити чоловічий масив поховань, порівняно з антропологічно діагностованою групою, у 6,6 рази (468 проти 71 поховання); жіночу ж групу вдалося розширити у 5,3 рази (123 проти 23). Причому, нагадаємо, що до обох гендерних груп увійшли значні дитяче-підліткові серії, ідентифікація яких за антропологічними критеріями була би просто неможливою [Литвиненко 2007, с. 158]. І хоча суттєве поповнення статовікових груп відбулося саме для раннього горизонту могильників ДДБК, воно вдвічі збільшило відповідний показник для культури загалом, піднявши його до 51,4 % (проти 25,4 %). А ці об'єктивні обставини виразно виокремлюють ДДБК на тлі решти східноєвропейських культур бронзового віку, розкриваючи для неї додатковий дослідницький потенціал в палеодемографічній проблематиці. Деякі з цих можливостей уже почали використовуватися [Литвиненко Р., Литвиненко М. 2011; Литвиненко 2012, с. 61–63], проте залишаються чималі дослідницькі перспективи.

УДК 930.1 930.2

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ В УКРАЇНІ

А. О. Лягуша

XXI століття стало епохою віртуальності, цифровізації та викликів, зокрема, для гуманітарного знання. З'явилися нові форми роботи з минулим, нові методологічні підходи досліджень цього минулого, нові форми фіксації інформації. Вже складно розділити теоретичне знання та його практичну реалізацію, чи не щодня ми спостерігаємо трансформацію форм історії – від академічної аудиторії до історичних мемів. Цей простір «бутування» історії стає одночасно і знанням, і аттракцією, і пропрацюванням минулого, і маніпулятивною технологією тощо. А поширення історичного знання неакадемічними методами можна визначити як публічну історію. Вона різниться від історії альтернативної та популярної, вона вимагає нового способу осмислення. Тобто, можна розглядати публічну історію як переклад академічного знання про історію в зрозуміліші форми, зокрема медійні та культурні.

Саме тому, в академії постала проблема вивчення публічної історії. Її інституціоналізації в світі розпочалася з США ще у 1970-х роках. А один із теоретиків публічної історії Джером де Гру заявив, що публічна історія не окрема дисципліна, а ціле міждисциплінарне поле, адже для розуміння, вивчення та реалізації репрезентації минулого людина має володіти знаннями з історії, соціології, мистецтвознавства, комунікативістики, медіатехнологій тощо. Це певний виклик як для науковців, так і для практиків. Саме тому найкраще з репрезентацією історії в різних її публічних варіантах/просторах займаються аматори та неісторики, які мало замислюються над проблемою відповідальності при відтворенні, конструюванні минулого. Тут має місце політизація, маніпуляції, викривлення тощо.

Розвиток публічної історії в Україні почався зі Львова. Там Центр міської історії Центрально-Східної Європи, заснований в 2004 році займається академічною та

культурною діяльністю. Таким чином, поєднуючи дослідження та культурні практики. На сторінці інституції йдеться про те, що «як структура, що живе у ритмі міста, Центр прагне виходити за рамки академічної діяльності та сприяти громадським ініціативам», а у «співпраці між академічною сферою та різними громадськими середовищами особлива увага приділяється питанням спадщини та музейних практик, цифрової історії та творення нових архівів, зав'язків між мистецтвом та складними питаннями минулого і потенціалу міста та громадських просторів».

Єдина магістерська програма з публічної історії в Україні є в Українському католицькому університеті. На цій програмі, виходячи з її презентації, готують універсальних істориків, які поєднують компетенції академічного дослідника і експерта, здатного працювати з проблематикою історії, пам'яті і спадщини у сучасному публічному просторі. Програма є складовою магістерської програми з історії Гуманітарного факультету УКУ і реалізується у співпраці з Львівською бізнес-школою та Школою журналістики УКУ. Це поки що єдина академічна програма, яка поєднує історію, бізнес та медіа.

Курси, як правило, магістерські викладаються в кількох університетах України, зокрема в Київському національному університеті імені Т.Г.Шевченка, Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара, Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. В нашому університеті цим займається кафедра всесвітньої історії. Працюючи зі студентами та досліджуючи різні аспекти публічної історії, ми намагаємось дати відповіді на питання: як зрозуміти, що придумують журналісти? Де закінчується історія і починається міф? Що таке маніпулятивні технології? Навіщо нам говорити про минуле в публічному просторі? Дати основи знань про репрезентацію минулого в публічних просторах, комп'ютерних іграх, художньому і документальному кіно, навчити використовувати міждисциплінарні підходи і методи історичного дослідження для реалізації проектів, що поєднують критичне осмислення історичних знань з розумінням публічних дискусій та сприйняттям минулого у сучасних суспільствах. Досліджуючи різні форми публічної історії, ми намагаємось у студентів розвинути навички, необхідні для роботи у засобах масової інформації, архівних, бібліотечних, музейних, туристичних та інших інституціях культури, освіти та бізнесу, які задіяні у творенні сучасної історичної культури.

Інший вимір публічної історії в Україні – це практичний. З одного боку, це або разові проекти, дослідження з проблем культурної спадщини, радянської історії, локальної історії, такі як «Мономіста Донбасу. Книга про історію Донбасу через призму життя мешканців і творців промислових мономіст», «Як говорити з дітьми про історію», «Донбаські студії», «Студії живої історії». З іншого – це атракція історії, де використовуються різні технології, способи та форми репрезентації та пізнання минулого, зокрема документальні фільми, комп'ютерні та настільні ігри, інтерактивні мапи міст з історичними місцями, комікси, анімації тощо.

Третій вимір – суто медійний. Це існування в українському медіапросторі історичних популярних ресурсів таких як «Історична правда», «ЛІКБЕЗ. Історичний фронт», WAS, Піблікі та спільноти в соціальних мережах «Історія України в схемах і мемах», «Культвідродження», «Symbolon. Центр середньовічних та ранньомодерних студій», «Страдающее средневековье» тощо.

Таким чином, з одного боку ми бачимо шалений розвиток історії, яку потребує неспеціальна аудиторія, історії, яка стає цікавою для обивателя, з іншого – історія трансформується в зброю, набуваючи різних форм, використовується в маніпуляціях масовою свідомістю, а її поле боя стає медіа. А це означає, що скільки б ми не пручались, ми маємо розвивати медіатизацію історії, досліджувати різні форми репрезентацій минулого, реагувати на виклики цифровізації, інакше це робитимуть аматори, а історія стане просто атракціоном.